

УДК: 372.8

DOI 10.33514/1694-7851-2024-4/3-531-538

Усенгазиева Г.С.

педагогика илимдеринин кандидаты, доцент

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети

Бишкек ш.

gusengazieva@mail.ru

Асанкожоева Н.А.

магистрант

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети

Бишкек ш.

nargizaasankozoeva@gmail.com

ЖОГОРКУ ОКУУ ЖАЙЛАРДА СТУДЕНТТЕРДИН ЭКОЛОГИЯЛЫК ЖООПКЕРЧИЛИГИН КАЛЫПТАНДЫРУУ

Аннотация: Макалада жогорку окуу жайларда студенттердин экологиялык жоопкерчилигин калыптандыруунун педагогикалык шарттары аныкталган. Экология курсун окутуу процессинде студенттерди экологиялык жоопкерчилик түшүнүгүн калыптандыруу менен бирге көйгөйлөрдү чечүү, экологиялык укуктарды үйрөтүү менен бирге жаратылыш ресурстарын сарамжалдуу пайдалануу жана экологиялаштыруу маселелер камтылган. Окуу пландарына киргизилген адистиктер үчүн “Экология” дисциплинасынын мазмуну, өздөштүрүлгөн компетенциялар, экологиялык көнүгүүлөр менен ишке ашырылат: чыгармачылык-экологиялык тапшырмалар, чыгармачыл иш-аракеттер. Экологиялык жоопкерчиликти калыптандыруунун шарттары студенттердин экологиялык жоопкерчилиги – жаратылыш чөйрөсүнө келтирилген зыяндын ордун толтуруу жана алдын алуу боюнча укуктук чаралардын жыйындысы экендигин далилдөө көнүгүүлөрдү жасоо болуп саналат. Жогорку окуу жайлардын окуу пландарына анализ берүү менен бирге, өздөштүрүлгөн компетенциялар аныкталган. Глобалдык жана региондук экологиялык көйгөйлөрдү чечүүдө, Кыргыз Республикасынын кызыкчылыктарын ишке ашыруу үчүн ар бир жараандын милдети болуп экологиялык укукту билүү саналат.

Негизги сөздөр: экологиялык жоопкерчилик, экологиялык билим берүү, экология, экологиялык маданият, экологиялаштыруу, жогорку окуу жай, педагогикалык шарт, укук, дисциплина, метод, калыптандыруу.

Усенгазиева Г.С.

кандидат педагогических наук, доцент

Кыргызский государственный университет имени И. Арабаева

г. Бишкек

gusengazieva@mail.ru

Асанкожоева Н.А.

магистрант

Кыргызский государственный университет имени И. Арабаева

г. Бишкек

nargizaasankozhoeva@gmail.com

ФОРМИРОВАНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ СТУДЕНТОВ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Аннотация: В статье определены педагогические условия формирования экологической ответственности студентов высших учебных заведений. Учебный процесс курса экологии включает вопросы рационального использования природных ресурсов и экологизации, наряду с формированием у студентов понятия экологической ответственности, а также решение проблем, обучение экологическому праву. Для специальностей, включенных в учебную программу, содержание дисциплины «Экология», осваиваемые компетенции реализуются экологическими упражнениями: творчески-экологическими задачами, творческой деятельностью. Условием формирования экологической ответственности является выполнение упражнений, доказывающих, что экологическая ответственность студентов представляет собой совокупность правовых мер по возмещению и предотвращению ущерба окружающей среде. Для реализации интересов Кыргызской Республики в решении глобальных и региональных экологических проблем обязанность каждого гражданина – знать экологическое право.

Ключевые слова: экологическая ответственность, экологическое образование, экология, экологическая культура, экологизация, высшее учебное заведение, педагогическое условие, право, дисциплина, метод, формирование.

Usengazieva G.S.

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Kyrgyz State University named after I. Arabaev
Bishkek c.

gusengazieva@mail.ru

Asankozhoeva N.A.

master's student
Kyrgyz State University named after I. Arabaev
Bishkek c.

nargizaasankozhoeva@gmail.com

FORMATION OF ENVIRONMENTAL RESPONSIBILITY OF STUDENTS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Annotation: The article defines the pedagogical conditions for the formation of environmental responsibility of students of higher educational institutions. The educational process of the ecology course includes issues of rational use of natural resources and greening, along with the formation in students of the concept of environmental responsibility, as well as problem solving, training in environmental law. For specialties included in the curriculum, the content of the discipline “Ecology”, the competencies mastered are implemented through environmental exercises: creative environmental tasks, creative activities. The condition for the formation of environmental responsibility is the completion of exercises that prove that students’ environmental responsibility is a set of legal measures to compensate and prevent damage to the environment. To realize the interests of the Kyrgyz Republic in solving global and regional environmental problems, it is the duty of every citizen to know environmental law.

Keywords: environmental responsibility, environmental education, ecology, ecological culture, greening, higher education institution, pedagogical condition, law, discipline, method, formation.

Кыргыз Республикасынын Президентинин 2021-жылдын 20-декабрындагы Кыргыз Республикасынын Улуттук коопсуздук концепциясында экологиялык коопсуздук, терс антропогендик жана табигый таасирлерден жаратылыш чөйрөсүн жана адамдын жашоого маанилүү кызыкчылыктарын коргоо каралган. Демек, экологиялык коопсуздук өлкөнүн туруктуу өнүгүүсүнүн милдеттүү шарты болуп саналат жана жаратылыш ресурстарын сактоо жана айлана-чөйрөнүн тиешелүү сапатын колдоп туруунун негизи болуп саналат. Жаратылыш ресурстарын үнөмсүз пайдалануу, экосистеманын абалынын начарлашы, биотүрдүүлүктүн азайышы, айлана-чөйрөнүн булгануусу, адамдын ден соолугуна жана ар кандай чөйрөлөрүнө терс таасир тийгизет. жогорудагылар курчап турган чөйрөнү коргоого жана жаратылыш ресурстарын рационалдуу пайдаланууга, калкка жана анын ар кандай социалдык топторуна тийгизген таасирин эсепке алууга багытталган экология жана климат жаатындагы бирдиктүү мамлекеттик саясатты ишке ашыруунун зарылдыгын белгилейт.

Глобалдык жана региондук экологиялык көйгөйлөрдү чечүүгө, Кыргыз Республикасынын кызыкчылыктарын ишке ашыруу үчүн ар бир жараандын милдети экологиялык укукту билүү жана жоопкерчиликти сезүү болуп саналат.

Мамлекеттин стратегиялык максаты Кыргыз Республикасынын уникалдуу табигый экосистемасын сактоо жана жаратылыш ресурстарын сарамжалдуу пайдалануу жолу менен адам жашоосу үчүн жагымдуу айлана чөйрөнү түзүү болуп эсептелет. Экологиялык саясаттын биринчи кадамы айлана-чөйрөнү коргоо боюнча талаптардын жана стимулдардын натыйжалуулугун жогорулатуу, өндүрүштүк жана экономикалык объектилердин ишинен экологиялык терс кесепеттерди минималдаштыруу боюнча чаралар болушу керек [5, 91 б.].

Экологиялык укук – жаратылыш байлыктарын коргоо жана өнүмдүү пайдалануу боюнча мамилелерди жөнгө салуучу юридикалык ченемдердин жыйындысы. 1980-жылдардын аягынан, 1990-жылдардын башынан тартып карала баштаган.

М.Ж. Чоровдун эмгектеринде жогорку окуу жайларында болочок мугалимдерди кесиптик даярдоо процессинде экологиялык-укуктук маданиятын калыптандыруунун теориялык-методологиялык негиздери аныкталган [5, 86 б.].

Коомдун өнүгүүсүнүн азыркы этабы болочок адистин өзүн-өзү ишке ашыруучу инсандыгына, анын компетенттүү жана жоопкерчиликти ишмердүүлүгүнө жаңы талаптарды талап кылууда, бул Кыргыз Республикасынын 2030 Туруктуу өнүгүү стратегиясын ишке ашырууга биздин урпактардын татыктуу жашоосу үчүн ресурстардын жетиштүүлүгү болгон 17 максаттын жана 169 милдеттердин комплекси. Максаттар туруктуу өнүгүүнүн 3 негизги аспектинен турган: экономикалык өсүштү, социалдык интеграцияны жана айлана чөйрөнү камтыган тең салмактуу прогрессти камсыздоого багытталган чараларды өзүнө камтыйт алар глобалдуу жана универсалдуу мүнөздө болушат, бирок локалдуу контекстин шарттарына жараша дифференциалдуу өзгөрүү мүмкүндүгүнө жол берет.

Бүгүнкү күндө инсандын экологиялык жоопкерчилигин изилдөө маселеси “адам-коом-жаратылыш” системасындагы адамдардын өз ара аракеттенүүсүн изилдөөгө байланышкан маселелерди талкуулоодо артыкчылыктуу багыттардын бирине айланууда. Ушуга байланыштуу жооптуу адистерди даярдоодо жогорку окуу жайлар негизги ролду ойнойт.

Жождордо экологиялык билим берүүнүн максаты жана натыйжасы студенттерде экологиялык жоопкерчиликти өнүктүрүү болушу керек, аны биз келечектеги адистин интегралдык, кесиптик жактан маанилүү сапаты катары аныктайбыз. Экологиялык жоопкерчилик – бүтүрүүчүнүн инсандык экологиялык аң-сезимин калыптандыруунун индикатору, “адам-коом-жаратылыш” системасында коопсуз жана компетенттүү ишмердүүлүккө өбөлгө түзөт.

Жогоруда айтылгандарды жалпылап айтсак, бул окуу дисциплиналарынын жумушчу программалары студенттердин социалдык активдүү турмуштук позициясын өнүктүрүүгө көмөктөшүүчү, алынган билимдер, көндүмдөр жана ээ болгон компетенциялар менен органикалык байланышта окуунун акыркы натыйжаларын так аныктайт деп айта алабыз, дүйнөнүн илимий картинасына ээ боло турган келечектеги адистерди даярдоонун сапатын жогорулатуу, бул өз кезегинде студенттерге алар кабыл алган чечимдердин кесепеттерин реалдуу баалоого мүмкүндүк берет; алардын жекече экологиялык жоопкерчилигин жана туруктуу жана гармониялуу коомду курууга катышуусун терең түшүнүүгө жардам берет.

Окутуунун жемиштүү процессин куруу үчүн окутуучу эффективдүү жана заманбап окутуу шарттарын активдүү колдонууга тийиш. Биз үчүн келечектеги адистерди даярдоонун шарттары: дисциплина аралык, билим берүү жана экологиялык милдеттердин системасы, кырдаал, катышуу ыкмалары болот.

Белгилей кетсек, билим берүү жана экологиялык милдеттердин системасы бүгүнкү күндө ЖОЖдун студенттеринде экологиялык жоопкерчиликти калыптандыруунун системалык түзүүчү педагогикалык шарты болуп саналат. Окуу-экологиялык милдет деп биз, экологиялык билим берүүнүн белгилүү бир шарттарда коюлган максатын түшүнөбүз, ал окуучунун талап кылынган жоопкерчиликти өнүктүрүүгө шарт түзгөн окуу материалынын белгилүү бир фрагментин өздөштүрүүсүнө багытталган.

Изилдөө И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинде “Экология” курсун окутуу процессинде жүргүзүлдү. Бүгүнкү күндө экология 2 кредит, сааттык көлөмү 60 саат, анын 16 сааты лекция, 14 практикалык сабак жана 30 саат өз алдынча иштерди камтыйт. Тилекке, каршы 2021-жылы кабыл алынган Жогорку кесиптик билим берүүнүн мамлекеттик билим берүү стандарттарында көпчүлүк багыттагы бакалаврда “Экология” дисциплинасы окуу пландарынан алынып калгандыгы өкүнүчтүү көрүнүш.

Учурда экологиялык билим берүү, жаш муундарга экологиялык маданиятты калыптандыруу актуалдуу маселелердин бири экендигин үзгүлтүксүз экологиялык билим берүү концепциясында каралган. Коомдун экологиялык маданиятын жана адистердин кесиптик даярдыгын жогорулатуу максатында айлана-чөйрөнү коргоо жагында үй-бүлөдөн жана мектепке чейинки мекемелерден тартып үзгүлтүксүз билим берүү жана тарбиялоо камсыз кылынат.

Айлана-чөйрөнү коргоонун, билим берүүнүн мамлекеттик органдары, башка мамлекеттик органдар жана коомдук уюмдар, массалык маалымат каражаттары экологиялык билимдерди жайылтат, айлана чөйрөгө жана жаратылыш ресурстарына карата аяр мамилени пропагандалоону жүргүзүлөт.

Жогорку окуу жайларда экология курсун окутуу процессинин милдети - студенттердин экологиялык маданиятын, экология жана климат жаатындагы кесиптик көндүмдөрүн жана билимин жогорулатуу, курчап турган чөйрөгө жоопкерчиликти мамилени тарбиялоо.

Натыйжада, бул иш-аракеттин экологиялык багыты окуу процессине киргизилген жекече багытталган экологиялык тажрыйба менен камсыз кылынат. Ушуга байланыштуу тарбиялык жана экологиялык милдеттердин комплексин колдонууда окутуучу төмөнкүдөй педагогикалык шарттарды белгиледик: тапшырмалардын комплекси системалык теорияда сүрөттөлгөн бардык мүнөздүү касиеттери менен системаны чагылдырышы керек, алар студенттердин экологиялык жоопкерчилигин калыптандыруунун төмөнкү, орто жана жогорку деңгээлине багыттоо; студенттердин экологиялык жоопкерчилигин калыптандыруунун төмөнкү деңгээлинен жогорку деңгээлге өтүүсүнө шарт түзгөн тапшырманы акырындык менен татаалдаштыруу; тарбиялык жана экологиялык милдеттер жана кырдаалдар студенттердин болгон теориялык билимдерин толуктап, тереңдетип, келечектеги адистердин экологиялык жоопкерчилигин эффективдүү өнүктүрүүгө багытталган максатты жана натыйжаны камтышы керек. Бул түшүнүктөргө таянып, биз университеттин студенттеринин арасында экологиялык жоопкерчиликти өнүктүрүүгө багытталган тарбиялык жана экологиялык милдеттерди аныктадык.

Изилдөөдө экологиялык милдеттер жаңы экологиялык билимдерди жана аны издөөнүн ар кандай жолдорун табууга кызмат кылат. Экологиялык дисциплиналарды изилдөө үчүн фактылык материалдарды чогултууда тапшырманын жана тапшырмаларды чечүүнүн натыйжасында студент жаңы билимдерге ээ болуп, экологиялык маселени чечүү жөндөмүнө ээ болот.

ЖОЖдун студенттеринин экологиялык жоопкерчилигин калыптандырууда экологиялык ой жүгүртүүнү жана демилгени өнүктүрүүгө көмөктөшүүчү изилдөө жана экологиялык тапшырмалар маанилүү. Экологиялык проблемаларды жана тапшырмаларды билим берүү көйгөйлүү кырдаал катары көрсөтүү менен, студент аларды чечүү процессинде аларды чечүүнүн ар кандай варианттарын ой жүгүртүү менен ойнойт жана натыйжада билимдер изилденип жаткан проблеманын аспектисинде системалаштырылып, аны теориялык жактан да, практикалык жактан да кызыктырган өз алдынча корутундуларга алып келет.

Чыгармачылык-экологиялык тапшырмалар - бул студенттерде экологиялык жоопкерчиликти калыптандырууга көмөктөшүүчү, жекече ой жүгүртүү стилин, изденүү иш-аракетинин формаларын камсыз кылган, татаал мүнөздөгү көйгөйлөрдү камтыган тапшырмалар, чыгармачылык кырдаал.

Экологиялык жоопкерчиликти өнүктүрүү процессинде болочок адистин рефлексивдүү позициясын калыптандырууга экологиялык-коррекциялык тапшырмалар көмөктөшөт, алар белгилүү бир экологиялык кырдаалда чечимдерди кабыл алууда жана өзүн-өзү сыйлоо менен байланышкан бир катар көндүмдөрдү калыптандыруу үчүн шарттарды камсыз кылат. кырдаал. Башкача айтканда, бул тапшырмалар жана тапшырмалар каталардын себебин аныктоого багытталгандарды камтышы керек: мазмуну боюнча, өз ара аракеттенүү ыкмасы боюнча - жана долбоорлоо каражаттары жана бул каталарды оңдоо жолдору.

Чыгармачыл иш-аракеттерде экологиялык билим берүү тапшырмаларын колдонуу жөнөкөй, бирок маанилүү окутуу ыкмасы болуп саналат. Студент тапшырманы аткарууда алган теориялык билимин берилген маселени чечүү үчүн колдонууга жана чечүү ыкмасын тандоодо экологиялык көндүмдөрдү баалоого мүмкүнчүлүк алат.

Келечектеги адистердин билим берүү жана экологиялык көйгөйлөрдү чечүүдөгү потенциалдуу жөндөмдөрүн изилдөө үчүн биз ар бир жаңы теманы үйрөнгөндөн кийин диагностикалык секцияларды өткөрдүк, анда студентке билим берүү жана экологиялык көйгөйлөрдү же көйгөйлүү кырдаалдарды чечүү сунушталды.

Билим берүү проблемаларына жооптор бааланган индикаторлор болуп төмөнкүлөр саналат: сунушталган чечимдин тууралыгы жана толуктугу; аны кабыл алуунун туура логикалык ырааттуулугу; көйгөйлүү кырдаалдарды чечүүнүн жолун чыгармачылык менен издөө; сунушталган чечимдин оригиналдуулугу; эң оптималдуу чечимди тандоо.

Белгилей кетсек, дисциплинанын мазмунун өздөштүрүүнүн негизги көрсөткүчтөрү жалаң гана эң жакшы баалар эмес. Чыгармачылык тапшырмаларды аткаруу процессинде студенттер системалуу ой жүгүртүүсүн, өз алдынча ой жүгүртүүсүн, билим берүү жана экологиялык маселелерди чечүүдө мобилдүүлүктү көрсөтүштү. Студенттер ошондой эле өз позициясынын бар экендигин, өз мүмкүнчүлүктөрүнө болгон ишенимин белгилешти.

Экологиялык жоопкерчиликти калыптандыруунун алкагында студенттерге экологиялык билим берүүнүн катышуу ыкмаларын колдонуу натыйжалуу.

Келечектеги адистердин экологиялык жоопкерчилигин калыптандыруу үчүн окутуучу тарабынан колдонулган иш-аракеттердин жана ыкмалардын ойлонулган жана иреттүү жыйындысы. Бул түшүнүктүн негизинде ЖОЖдун студенттерине экологиялык билим берүүнү ишке ашыруунун биргелешкен ыкмаларын билим берүү процессинин субъектилерин (окутуучу жана студент) экологиялык жоопкерчиликти өнүктүрүүгө багытталган иш-аракеттерге тартууга түрткү берүүчү өз ара аракеттенүүнү уюштуруу ыкмасы катары түшүнүү максатка ылайыктуу.

Башкача айтканда, дээрлик бардык студенттер таанып-билүү процессинин катышуучулары болгон, диалог жана өз ара аракеттенүү режиминде болгон, интеллектуалдык жана чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүнүн өнүгүшүн камсыз кылган, алар түшүнүүгө, өз позициясын билдирүүгө жана ой жүгүртүүгө мүмкүнчүлүк алган, башкача айтканда, иш-аракеттерге басым жасашкан. Билим берүү процессинин эки же андан көп катышуучуларынын арасында экологиялык жоопкерчиликти калыптандыруу милдетин чечүү үчүн өз ара аракеттенүү методдор болгондуктан, аларды таасир этүүчү каражаттар боюнча классификациялоо максатка ылайыктуу. Бул чөйрөдө кабыл алынган чечимдер, бул чечимдерди кабыл алуу ыкмалары боюнча билим берүү субъекттери, окутуучу менен студенттердин биргелешкен иш-аракетинин максаты.

Кесиптештик методу баарлашуу, консультациялар, ошондой эле дидактикалык, методикалык, окуу материалдары, идеялар менен алмашуу жана экологиялык кырдаал боюнча изилдөөлөрдү жүргүзүү, өз ара сунуштарды текшерүү ж.б.у.с. түрүндө да ишке ашырылышы мүмкүн.

Натыйжалуу катышуу ыкмаларына өз ара окутуу методу кирет, аны ишке ашырууда төмөнкү жекелештирилген формалар мүмкүн: студент-окутуучу: ар бир студенттин кызыкчылыктарын эске алуу менен жекелештирилген өз ара аракеттенүү; студенттик-чыгармачылык топ: эркиндик даражасын жогорулатуу жана студенттин индивидуалдуулугун өз алдынча көрсөтүү; студент-окуу тобу: байланыштардын ар түрдүүлүгү чыгармачылык топторду уюштуруу эрежелери менен камсыз кылынат, алар жеке симпатияга жана кесиптик кызыкчылыкка жараша жүзөгө ашырылат; Чыгармачыл топтор ар дайым мобилдүү, ар бир студент лидер же функционер катары иштөөгө мүмкүнчүлүгү бар, кызыгуусуна, билим деңгээлине, жеке мүмкүнчүлүктөрүнө жараша болот [5, 91 б.].

Келечектеги адистерди даярдоо процессин мындай уюштуруу пикир алмашуу, байкоо, талкуулоо аркылуу кесиптик жактан байытууга багытталат. Ошондой эле, чогуу окуган студенттердин тажрыйбасын байкоо жана түшүнүү аркылуу бул көйгөйгө көз караштардын тардыгы жоюлат.

Студенттерге экологиялык жоопкерчилик – жаратылыш чөйрөсүнө келтирилген зыянын ордун толтуруу жана алдын алуу боюнча укуктук чаралардын жыйындысы экендигин далилдөө үчүн көнүгүүлөрдү жасоо экологиялык жоопкерчиликти калыптандыруунун дагы бир шарттары болуп саналат. Бул үчүн экологиялык укук бузуулар менен тааныштыруу жана үйрөтүү зарыл.

Экологиялык укук бузуу - мыйзам ченемдери менен жөнгө салынган коомдук мамилелерди бузган жана мамлекетке, жаратылыш ресурстарын пайдалануучуларга жана айлана-чөйрөгө зыян келтирген мыйзамсыз, күнөөлүү аракет же аракетсиздик. Экологиялык укук бузуулар үчүн юридикалык жоопкерчиликтин максаттарын студенттерге үйрөтүү керек: - экология жаатындагы коомдук мамилелерди коргоо; - кылмышкерди жазалоо; - анын жаңы укук бузууларды жасоосуна бөгөт коюу; - башка жарандардын укук бузууларды жасоосуна бөгөт коюу; - калкты мыйзамды жана колдонуудагы экологиялык укуктук тартипти урматтоо духунда тарбиялоо.

Келечек ээлери жаратылышты коргоо мыйзамдарын бузгандыгы үчүн юридикалык жоопкерчиликтин түрлөрүн билүүсү зарыл: административдик; кылмыштуу; жарандык; дисциплинардык. Окутуучу темага ылайык көнүгүүлөрдү иштетүү жана өз алдынча иштерге берүүсү зарыл. Бул методдорду колдонууда адистиктердин өзгөчөлүгүнө көңүл буруу керек. Мисалы, химия багытындагы студенттер үчүн эксперименттерди жасатуу, укук таануу багытынын студенттери үчүн укук-нормативдик документтер менен иштетүү жана беренелерди үйрөтүү талап кылынат.

Администрациялык жоопкерчилик - жаратылыш ресурстарын пайдалануу жана айлана-чөйрөнү коргоо жаатындагы укук бузуучуларга компетенттүү органдардын жана кызмат адамдарынын же соттун белгиленген тартипте администрациялык жаза чараларын колдонуусу жана бул аркылуу адамдын ден соолугуна, же мындай зыян келтирүүнүн реалдуу коркунучун камтыган. Негизги принцип экологиялык жоопкерчиликтин негизги максаты – себебине карабастан жаратылыш чөйрөсүндөгү жоготууларды калыбына келтирүү.

Жогоруда айтылгандарды жыйынтыктап жатып, биз педагогикалык шарттарды, атап айтканда: дисциплина аралык, тарбиялык жана экологиялык милдеттердин системасы, ситуациялар, катышуу ыкмаларын колдонуу – экологиялык иштердин жаңы ыкмаларын өздөштүрүүнүн да теориялык даярдыгынын деңгээлин жогорулатууну, бул өз кезегинде каалаган натыйжага жетишүүгө – келечектеги адистердин экологиялык жоопкерчилигин калыптандырууга шарт түздү.

Колдонулган адабияттардын тизмеси

1. Ботбаева, М.М. Экологияны окутуунун методикасы: мугалимдер үчүн методикалык окуу куралы / М.М. Ботбаева. – Бишкек, 2001. – 80 б.
2. Макшеева А.И., Новиков Д.А., Машакин А.М. Педагогические условия формирования экологической ответственности у студентов высших учебных заведений // Современные наукоемкие технологии. – 2015. – № 12-1. – С. 113-117;
3. Чоров М.Ж. , Усенгазиева Г.С. Современное состояние непрерывного экологического образования Кыргызской Республики. Известия ВУЗов Кыргызстана. – Вып. №5-1. – 2017. – С. 111-112
4. Чоров, М.Ж. Теоретико-методологические основы формирования экологической культуры будущих учителей в процессе их профессиональной подготовки: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / – Бишкек, 2001. – 371 с.

5. 2026-жылга чейин Кыргыз Республикасын өнүктүрүүнүн улуттук программасы. Бишкек, 2021. – 91 б.

Рецензент: педагогика илимдеринин доктору, профессор Чоров М.Ж.